

Розвиток критичного мислення молодших школярів

*Критичне мислення – це модель для навчання
й виховання громадян майбутнього.*

Н. Вукіна

Критичне мислення нині – один з актуальних напрямів в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань освітнього процесу, йдеться й у Концепції Нової української школи. Час потребує змін у всіх сферах людського життя. І саме школі доручається важлива роль – формувати особистість, яка зможе жити і працювати в реаліях сьогодення. Однією з технологій, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й розвиває його особистісні якості, є технологія формування та розвитку критичного мислення. Тому у своїй педагогічній практиці часто звертаюся до напрацювань таких науковців, як Л. С. Виговський, С. Л. Рубінштейн, Б. М. Теплов, О. Пометун, Я. А. Коменський, які акцентували увагу на розвитку критичного мислення і колективних способів навчання. Я. А. Коменський писав: «Хто навчає інших, навчається сам – не тільки тому, що, повторюючи, він закріплює в собі свої знання, але також і тому, що отримує можливість глибше проникати в речі». Сьогодні вже не можна навчати традиційно: у центрі освітнього процесу стоїть учень. Від його творчої активності на уроці, вміння доказово міркувати, аргументувати свої думки, вміння спілкуватися залежить успіх у засвоєнні шкільної програми.

Розвиток критичного мислення – це дуже важливий аспект не тільки у навчанні, а й у повсякденному житті. Я дійшла висновку, що навчити учнів мислити критично з першого уроку неможливо. Цей процес має перманентний характер, з уроку в урок, з року в рік. Навчити дітей критично мислити – означає правильно озвучити запитання, вчити самостійно робити висновки, аналізувати, знаходити відповідне рішення. Я намагаюся на уроці створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, допомогти їй розвиватись в цих умовах, відчувати радість свого результату, досягнення, задоволення від здолаття труднощів, повірити у власні сили. Кожна дитина має до чогось певні здібності, і тому я, використовуючи різні методи і форми, намагаюсь відшукати ті маленькі зернинки таланту та сприяти їх розвитку. Головне для мене на уроці – бути насамперед помічником, який стимулює учнів до пошуку інформації, пізнання та осмислення нового.

Важлива роль у створенні ситуації успіху має мотивація навчальної діяльності учнів. Саме О. Савченко серед усіх мотивів навчальної діяльності одним з головних визначає пізнавальний інтерес. Навчання, підкріплене пізнавальними інтересами, мотивує розумові процеси учня, у нього з'являється бажання до пошуку і дослідження. Я організую освітній процес так, щоб для дитини була зрозуміла мета завдання, щоб урок приносив задоволення і радість, дав нові знання. Одним із принципів методики сучасного уроку є зацікавлююче викладання предметів. Саме тому будую свої уроки так, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а творчо мислили, робили висновки. Досить результативними для формування критичного мислення молодших школярів є методичні прийоми, які роблять освітній процес більш творчим, вчать уміти виділяти головне. Якісний урок – це основа моєї з учнями навчальної діяльності. Від того, як він побудований, чим насичений, цікавий і спонукаючий до дії, залежать знання учнів. З цією метою використовую різноманітні методи навчання: практичні, пошукові, наочні, словесні. У моєму арсеналі індивідуальна, парна, групова форми організації навчання. Я переконалася, що групова і парна робота на уроці – це форма організації навчання на основі співпраці зі спільною навчальною метою і диференційованими завданнями для кожного. Робота школярів на уроці в групах чи парах заохочує до спілкування між ними, до взаємоповаги. У процесі викладання приділяю велику увагу інтерактивним методам і прийомам подання матеріалу, спрямованим на розвиток критичного мислення. Наприклад: «Кубування», «Робота в парах», «Мікрофон», «Дерево рішень», «Кошик ідей», «Сенкан», «Асоціативний кущ», методичний прийом «Правильні і хибні висловлювання»....

Стратегія «Сенкан».

1. Калина.
2. Червона, гірка.
3. Росте, цвіте, дозріває.
4. Калина – лікарська рослина.
5. Символ України.

«Асоціативний кущ».

Україна – це Дніпро, гопак, вишиванка, барвінок, міста, пісні, мова.

На уроках математики пропоную учням задачі на розвиток уваги, пам'яті, швидкості мислення, вправи на розвиток логічного і образного мислення, математичного мовлення. Для поліпшення обчислювальних навичок намагаюсь підбирати цікавий і пов'язаний з життям матеріал. Щоб підтримати інтерес до навчання, використовую задачі у віршах, задачі-жарти, ребуси, вправи з серії «Цікава математика», в яких передбачається оригінальний підхід до розв'язування нестандартних задач, вибір раціональних способів дослідження, порівняння, доведення.

Під час застосування різних вправ і методів роботи слід пам'ятати головне, що критичне мислення – це вміння визначити проблему і розробити оптимальну стратегію її розв'язання. Наші учні повинні сприймати фактичний матеріал, критично аналізувати його, доповнювати власними дослідженнями, відшукувати причинно-наслідкові зв'язки.

Критичне мислення допомагає виховувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати. При запровадженні цієї методики знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не стільки на запам'ятовування, скільки на творчий процес сприйняття світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення. Розвивати критичне мислення можна на різних уроках, у різних видах учбової діяльності. Критичне мислення – це чіткість, конкретність, значимість, послідовність, глибина, значущість, оцінююче судження, класифікація, логічне формулювання висновків.

Методика розвитку критичного мислення відображає процес засвоєння знань наступним чином:

- **сприйняття;**
- **осмислення;**
- **застосування.**

Структура уроку критичного мислення.

1. Виклик. (Вступна частина уроку)

Ця частина уроку триває до 5–7 хв, під час якої пропоную учням такі методи й завдання, які дають їм змогу:

- оновити наявні знання, уявлення, уміння, пов'язані з темою уроку;
- виявити прорахунки у знаннях;
- концентрувати увагу на новій темі;
- створити умови для сприйняття нових ідей;
- викликати зацікавленість у процесі навчання.

2. Осмислення. (Основна частина)

Основна частина триває до 30 хв. За цей час активізую діяльність учнів, зокрема спонукаю їх досліджувати, осмислювати матеріал.

Для цього використовую такі форми роботи:

- постановка проблемних питань щодо навчального матеріалу;
- використання нового матеріалу на практиці;
- аналіз отриманого досвіду;
- перегляд своїх очікувань;
- виділення головного, осмислення теоретичних ідей.

3. Рефлексія. 5 хв. (Підсумок)

Основне завдання рефлексії – усвідомлення своєї діяльності. Важливо, аби учні подумали про те, що це для них означає, як це змінює їхнє бачення і як вони можуть це використати.

Етапи критичного мислення.

1. Розминка.
2. Обґрунтування.
3. Актуалізація.
4. Усвідомлення.
5. Рефлексія.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що одним із наскрізних умінь, яким учні поступово та систематично оволодівають під час

вивчення всіх освітніх галузей, є критичне мислення. Тому початкова школа є важливим фундаментом формування критичного мислення як пріоритетного напрямку виховання особистості сучасної молоді людини.

Щоб мати можливість знайти своє місце в житті, учні сучасної школи повинні самостійно мислити, уміти бачити і формулювати проблему, знаходити шляхи її вирішення, усвідомлювати, де і як здобуті знання можуть бути використані в житті, уміти працювати з інформацією, працювати в колективі, розвивати власний інтелект. За ними – наше майбутнє. Сильне демократичне суспільство – це суспільство людей, що критично мислять.

Список використаних джерел та літератури

1. Пометун О. І. Основи критичного мислення : методичний посібник для вчителів. Дніпро, 2016.
2. Ярош Г. О. Сучасний урок у початковій школі. Харків : Основа, 2004.
3. Большакова І. Розвиток критичного мислення. *Початкова школа*. 2012. № 11.
4. Осипенко Л. Т., Трохименко Т. О. Організація колективного способу навчання в парах змінного складу : методичний посібник. Тернопіль, 2001.
5. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П. Критичне мислення: як цьому навчити. Харків : Основа, 2007.
6. Концепція «Нова українська школа». *Інформаційний збірник МОН України*, 2016.